

MAGYAR POLGÁRI VÉDELMI SZÖVETSÉG
ÉS A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
POLGÁRI VÉDELMI SZAKOSZTÁLY KIADVÁNYA

POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE

www.pvszovetseg.hu

SEGÍTENI, VÉDENI, MENTENI

2008/1. SZÁM

KIADJA A MAGYAR POLGÁRI VÉDELMI SZÖVETSÉG

1131 Budapest, Zsinór u. 8–12.

Telefon/fax: 340-2125 • Honlap: www.pvszovetseg.hu

e-mail: pvszovetseg@katved.hu

Felelős kiadó: DR. ENRÓDI ISTVÁN nyá. pv. ezredes, PhD.
MPVSZ elnök

Szerkesztőbizottság elnöke:
OROVECZ ISTVÁN
nyá. pv. vezérőrnagy, főtanácsos

Szerkesztőbizottság tagjai.

DR. PATAKY IVÁN nyá. ezredes, a hadtudomány kandidátusa
DR. PROF. SZTERNÁK GYÖRGY ezredes, a hadtudomány kandidátusa
DR. PADÁNYI JÓZSEF mk. ezredes, egyetemi tanár, a MTA doktora
DR. TÓTH RUDOLF mk. nyá. dandártábornok, PhD.
DR. VARGA IMRE pv. mk. ezredes, PhD.
DR. VARGA PÉTER MIKLÓS nyá. mk. ezredes, PhD.
DR. HORNYACSEK JÚLIA pv. őrnagy, PhD.
DR. MUHORAY ÁRPÁD pv. vezérőrnagy, PhD.

Főszerkesztő:
TÓTH KÁROLY
nyá. pv. ezredes, főtanácsos

ISSN 1788-2168

POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE

Hetven éves
a Magyar Polgári Védelmi Szövetség

BUDAPEST, 2008

K I A D V Á N Y U N K S Z E R Z Ő I:

Bajnai Gordon
miniszter

Dr. Balogh Endre Róbert
az Országos Polgárőr Szövetség adminisztratív igazgatója

Bojti Imre *nyugállományú mk. pv. ezredes, főtanácsos*
a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Polgári Védelmi Szövetség elnöke

Dr. Fodor Kálmán *nyugállományú alezredes*
a hadtudomány kandidátusa, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum tudományos munkatársa

Gáspár József *nyugállományú mk. pv. ezredes*
a Pest Megyei Polgári Védelmi Szövetség ügyvezető elnöke

Hejüsz István *ny. pv. alezredes*
a FPV SZ ügyvezető elnöke

Dr. Hoffmann Imre *tü. dandártábornok*
PhD., az országos katasztrófavédelmi főigazgató hatósági helyettese

Dr. Hornyacsek Júlia *pv. őrnagy*
PhD., a Magyar Hadtudományi Társaság polgári védelmi szakosztályának titkára

Kemény József *nyugállományú pv. ezredes*
a Zala Megyei Polgári Védelmi Szövetség elnöke

Kohánka István *pv. ezredes*
a Zemplén Térségi Katasztrófa és Polgári Védelmi Szövetség elnöke

Márkus Sándorné
az MPV SZ maglódi tagszervezetének titkára

Matyéka Eszter
a Magyar Vöröskereszt Országos Igazgatóságának munkatársa

Dr. Muhoray Árpád *pv. vezérőrnagy*
PhD., az országos katasztrófavédelmi főigazgató veszélyhelyzet kezelési helyettese

Orovecz István *nyugállományú pv. vezérőrnagy*
a Magyar Polgári Védelmi Szövetség szakmai elnöke

Dr. Ország Imre *nyugállományú ezredes*
a hadtudomány kandidátusa, az MPV SZ alelnöke

Dr. Pataky Iván *nyugállományú ezredes*
a hadtudomány kandidátusa, az MPV SZ országos elnökség tagja

Dr. Tatár Attila *tü. altábornagy*
PhD., Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója

Dr. Tóth Rudolf *nyugállományú dandártábornok*
PhD., a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bólyai János Főiskola tanszékvezető helyettes

TARTALOMJEGYZÉK

FÓKUSZBAN

BAJNAI GORDON Köszöntő	3
DR. TATÁR ATTILA A Magyar Polgári Védelmi Szövetség, a katasztrófavédelem civil segítője	5
OROVECZ ISTVÁN Amit a Szövetségről tudni kell	8
DR. ORSZÁGH IMRE Nemzetközi kitekintés	20

BIZTONSÁG, VÉDELEM, STRATÉGIA

DR. MUHORAY ÁRPÁD A katasztrófavédelemmel együttműködő önkéntes civil szervezetekről	24
MATYÉKA ESZTER Civil szervezetek szerepe és együttműködése a katasztrófavédelemben	29
DR. BALOGH ENDRE RÓBERT A polgárórség és kapcsolatrendszere	35

A POLGÁRI VÉDELEM TÖRTÉNETÉBŐL

OROVECZ ISTVÁN Dicső elődeink nyomában, avagy a polgári védelem valóban „civilisé válásának” folyamata (1917–2007)	40
DR. FODOR KÁLMÁN Fejezetek a légoltalom történetéből	47

DR. PATAKY IVÁN
 Hetven éve alakult meg a Légoltalmi Liga 70

DR. PATAKY IVÁN
 Petróczy István életútja nyugállományba vonulásától a Légoltalmi Ligáig 76

FELKÉSZÍTÉS – LOGISZTIKA

DR. HOFFMANN IMRE
 A felkészítés, mint cselekvés egyéni és közösségi oldalról 82

DR. TÓTH RUDOLF – DR. HORNYACSEK JÚLIA
 Gondolatok a katasztrófa-elhárítás logisztikai kérdéseiről 88

AKTUÁLIS

HEJÜSZ ISTVÁN
 A Budapest Fővárosi Polgári Védelmi
 és Katasztrófavédelmi Szövetség bemutatkozik 100

BOJTI IMRE
 Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Polgári Védelmi Szövetség bemutatkozik 104

GÁSPÁR JÓZSEF
 Pest megyei Polgári Védelmi Szövetség bemutatkozik 108

KEMÉNY JÓZSEF
 Zala Megye Polgári Védelmi Szövetsége bemutatkozik 112

KOHÁNKA ISTVÁN
 Zemplén Térségi Katasztrófa és Polgári Védelmi Szövetség bemutatkozik 116

MÁRKUS SÁNDORNÉ
 „Segíteni, védeni, menteni.” Pillanatképek a maglódi tagszervezet múltjából . 118

DR. TÓTH RUDOLF – DR. HORNYACSEK JÚLIA

GONDOLATOK A KATASZTRÓFA-ELHÁRÍTÁS LOGISZTIKAI KÉRDÉSEIRŐL

Az elemi csapások, természeti és ipari katasztrófák felszámolása sok esetben óriási erőfeszítésekkel és anyagi ráfordításokkal jár együtt. A védekezés sikerének és hatékonyságának kulcskérdése a feltételek, ezen belül is a műszaki és a logisztikai támogatás időben és megfelelő szinten történő biztosítása, amely különböző követelmények szerint valósítható meg a megelőzés a mentés és a helyreállítás időszakában. Napjainkban a katasztrófa-elhárítás feladatainak komplex logisztikai támogatása alapvetően a védekezésben részt vevő szervezetek saját és részben központi ellátás rendszerén keresztül valósul meg. A cikkben bemutatjuk a hazai katasztrófavédelmi rendszer kialakításának célját, körülményeit, a katasztrófa-elhárítás logisztikai rendszerével szemben támasztott követelményeket, a hazai megvalósítás általános elveit, működésének sajátosságait. Az elmúlt időszakban gyakran merült fel az igény e téma tudományos igényű kutatására, a kutatók és a gyakorló szakemberek „együtt-gondolkodására”.

1. A TÉMA AKTUALITÁSA

A választott téma aktualitását az adja, hogy 2000. január 1-jén hatályba lépett a katasztrófavédelmi törvény, amely lehetővé tette hazánk egységes katasztrófavédelmi rendszerének kialakítását. A végrehajtás során új védelmi elvek és követelmények kerültek előtérbe, de ezek nem terjedtek ki a katasztrófa-elhárítás logisztikai rendszerére, a védekezés anyagi és műszaki támogatási kérdéseire, mivel a kialakítás során ez nem tartozott a prioritások közé.

A téma aktualitását támasztja alá az is, hogy a pénzügyi megszorítások miatt, a rendszer továbbfejlesztésével, egy hatékonyabb, egyben gazdaságosabb védekezési rendszert kell kialakítani és működtetni. A hatékony védekezés és gazdaságos működtetés viszont nem valósítható meg korszerű, a szervezetekhez és feladatokhoz megfelelően illeszkedő logisztikai, valamint anyagi- és technikai támogatási rendszer nélkül.

Ahhoz hogy napjainkban, a hazai katasztrófa-elhárítás logisztikai támogatásának általános elveit meghatározhassuk, ismerni kell az egységes katasztrófavédelmi rendszer ki-

alakulásának körülményeit, célját, a megvalósítás alapvető elveit, szervezeti elemeit, és működési sajátosságait. Át kell tekinteni a védekezéshez szükséges anyagi-technikai feltételek megvalósulásának jelenlegi formáit, valamint a védekezésben résztvevő szervezetek képességeinek és a rendelkezésükre álló erőforrások összhangját

2. A HAZAI KATASZTRÓFAVÉDELMI RENDSZER KIALAKÍTÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI, CÉLJA, ALAPVETŐ ELVEI, SZERVEZETI ELEMEI ÉS MŰKÖDÉSI SAJÁTÓSÁGAI

A rendszerváltást követően az ország külpolitikai helyzetében, gazdasági szerkezetében, a közigazgatás rendszerében, az ország védelmi képességeinek kialakításában, olyan változások következtek be, amelyek alapvető hatással voltak a hazai katasztrófavédelmi rendszer kialakítására, működésére és fejlesztési irányaira.

2. 1. A kialakítás körülményeit befolyásoló tényezők

A rendszer kialakításánál a döntéshozókat az vezérelte, hogy meg kell szüntetni a különböző védelmi szervezetek párhuzamos tevékenységeit, az átfedéseket, hatékonyan és gazdaságosan lehessen működtetni, továbbá tegyen eleget, a szervezetekkel szembeni társadalmi elvárásoknak is. A kialakítást befolyásoló tényezők az alábbiak voltak:

– Megszűnt az atomháború veszélye, felerősödtek a környezetvédelmi társadalmi elvárások, valamint hazánk célul tűzte ki a NATO és az EU tagság elérését.

– Elindult az ország gazdasági szerkezetének átalakítása, megszűntek a nagy állami vállalatok, megkezdődött a külföldi tőke beáramlása, nőtt a külföldi beruházások, cégek száma.

– Az ország közigazgatási rendszerének átalakításával, az állami feladatok egy része, átadásra került a forráshiánnyal küszködő önkormányzatoknak. Itt jelentek meg végrehajtási szinten, a tűzvédelmi, részben a polgári védelmi és a katasztrófavédelmi feladatok.

– Megkezdődött az ország honvédelmi rendszerének korszerűsítése, elindult a Magyar Honvédség reformja. Ennek eredményeképpen csökkent a honvédség szerepe és részvételi lehetősége a katasztrófa-elhárítási feladatok végrehajtásában.

– A kilencvenes években a polgári védelem belügyminisztériumhoz történő átkerülését követően szakmai átfedések és rivalizálások alakultak ki a tűzoltóság és a polgári védelem vezetése között a hazai védelmi rendszer kialakítása, irányítása és végrehajtása területén.

– A rendszerváltást követően, a hidegháborús helyzet megszűnése, egyben az állampolgárok általános veszélyérzetének csökkenését eredményezte. Ennek következtében a védelemmel összefüggő feladatokat, fejlesztéseket nem támogatták, feleslegesnek tartották, amely negatív hatással volt a polgári védelmi feladatok korszerűsítésére és a hazai katasztrófavédelmi rendszer kialakítására is.

– A polgári védelmi és katasztrófavédelmi feladatok végrehajtása és az ezzel kapcsolatos kötelezettségek jogi szabályozása nem felelt meg az új elvárásoknak és követelményeknek, ezért szükségessé vált ezek újra szabályozása.

2. 2. A katasztrófavédelmi rendszer kialakításának alapvető célkitűzései

A hazánk egységes katasztrófavédelmi rendszerének kialakításával kapcsolatban a döntéshozók, célként határozták meg, hogy egy jogilag szabályozott, gazdaságosan és költség-hatékonyan működő rendszert kell létrehozni. Ennek érdekében az alábbi működési elveket és célkitűzéseket fogalmazták meg:

– Megtartva a polgári védelem jogszabályokban rögzített minősített időszak feladatait, kiemelten kell kezelni a lakosság és az anyagi javak katasztrófák esetén történő védelmének feladatrendszerét, és ki kell alakítani az ezzel kapcsolatos feltételeket.

– Növelni kell az azonnali beavatkozó szervezetek, mentő erők, (tűzoltóság, mentők, polgári védelmi, vegyi felderítő csoportok, stb.) képességeit és a beavatkozások hatékonyságát.

– Meg kell szüntetni a tűzoltóság és a polgári védelem feladatrendszerében jelentkező párhuzamosságokat, a feladatokat egységes rendszerben kell kezelni úgy, hogy azok illeszkedjenek egymáshoz.

– Lehetővé kell tenni, hogy az önkéntes mentőszervezetek, valamint a különböző humanitárius és karitatív szervezetek bekapcsolódjanak a katasztrófa-elhárítási feladatokba, továbbá tevékenységük legyen összehangolt, koordinált és illeszkedjen a mentés, (védekezés), stratégiai célkitűzéseikhez.

– Továbbra is érvényesülnie kell az ágazati felelősség rendszernek, melynek keretében a különböző minisztériumok hatáskörébe tartozó katasztrófavédelmi feladatok tervezése és a végrehajtás feltételrendszerei úgy kerüljenek kialakításra, hogy azok legyenek összhangban a társadalmi elvárásokkal, valamint az egységes katasztrófavédelmi rendszer keretében meghatározott védelmi elvekkkel és követelményekkel.

– Törekedni kell arra, hogy a rendelkezésre álló védelmi képességek és erőforrások a felhasználási területek irányába koncentrálódjanak, (önkormányzati tűzoltóságok, polgári védelmi kirendeltségek és irodák, stb.), valamint ki kell alakítani a központi kárenyhítés rendszerét.

– Meg kell teremteni a katasztrófavédelmi rendszer kialakításának jogszabályi alapjait, valamint a rendszer gazdaságos és hatékony működésének jogszabályi hátterét.

2. 3. A hazai katasztrófavédelmi rendszer szervezeti elemei, működésének alapvető sajátosságai

Az egységes katasztrófavédelmi rendszer kialakítása során a szakembereket az vezérelte, hogy a katasztrófa-elhárítás illeszkedjen a honvédelem és a védelmi igazgatás rendszeréhez és velük együtt egy komplex védelmi rendszer jöjjön létre. Azt is szem előtt tartották, hogy a végrehajtási felelősség jelenjen meg az ágazati irányítás mellett az önkormányzati területeken is, egyben tegye lehetővé az önkéntes alapon működő társadalmi és humanitárius szervezetek bekapcsolódását. Vegye figyelembe a NATO és EU elvárásokat, követelményeket, továbbá az ország katasztrófa-veszélyeztetettségének megfelelően, differenciáltan valósuljon meg. A kialakított és jelenleg működő rendszerben az irányítás és a felelőségi körök megvalósulásának szintjei és a végrehajtás szervezeti elemei az alábbiak:

Nemzeti szinten:- Kormány;

- Kormányzati Koordinációs Bizottság;
- Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium;
- Ágazati minisztériumok és országos hatáskörű szervek.

Megyei szinten: - Megyei Közigazgatási Hivatalok;

- Megyei (fővárosi) Védelmi Bizottságok;
- Megyei (fővárosi) Katasztrófavédelmi Igazgatóságok.

Helyi szinten: - Önkormányzatok (polgármesterek);

- Helyi Védelmi Bizottságok.

A katasztrófavédelmi rendszer szervezeti elemei az alábbiak szerint csoportosíthatók:

a) A szervezetek tevékenység, és alaprendeltetése szerinti csoportosítása

- Hivatásos katasztrófavédelmi szervezet.
A *tűzoltóság*, valamint a *polgári védelem* állami feladatokat ellátó szervezeteiből jött létre.
- Polgári védelmi szervezetek.
Az állampolgárokból és gazdálkodó szervezetekből, a *polgári védelmi kötelezettség alapján* létrehozott polgári védelmi szervezetek.
- Jogszabályba rögzített feladatok (vízügyi, egészségügyi, rendészeti, stb.) ellátására létrehozott állami szervek, és szervezetek.
- Humanitárius, valamint önkéntes alapon szerveződő civil, speciális mentő és szakmai szervezetek, egyesületek.

b) A mentésbe történő bekapcsolódás sorrendje alapján történő csoportosítás

– **Elsődleges beavatkozók:** Tűzoltóság, Rendőrség, Mentők, Vegyi felderítő csoportok, Központi rendeltetésű mentőszervezetek, stb.

Speciális esetekben: Környezetvédelmi felügyelőségek, Vízügyi igazgatóságok, az ÁNTSZ szervezetei, stb.

– **Másodlagos beavatkozók:** Polgári védelmi szervezetek, Önkéntes mentőszervezetek, Vöröskereszt, Karitatív szervezetek, Önkéntes lakosság, Környezetvédelmi, Vízügyi szervezetek, az ÁNTSZ szervezetei, stb.

A hazai katasztrófavédelmi rendszer a kitűzött céloknak és elvárásoknak alapvetően eleget tesz. A következő évek feladata lesz a katasztrófavédelem rendszerében működő polgári védelem helyének és szerepének, stratégiájának kialakítása

A rendszer működésének alapvető sajátosságai a következőkben foglalható össze.

– Jogsabályok alapján, a katasztrófavédelem rendszerében működő polgári védelemnek továbbra is kettős feladatot kell ellátni. Fegyveres összeütközések és katasztrófák esetén, egyaránt biztosítani kell a lakosság és az anyagi javak védelmét, az ehhez szükséges feltételek megteremtését, valamint a lakosság ilyen irányú felkészítését, riasztását és tájékoztatását.

– Számolni kell háborús feladatokkal is, valamint súlyos, nagykiterjedésű katasztrófákkal, és az elsődleges beavatkozó szervezetek fejlesztésén túlmenően, a polgári védelem fejlesztésével kell növelni a hatékony katasztrófa-elhárítás lehetőségét. A polgári védelmi szervezetek alkalmazását nem csak a lakosság, riasztása, tájékoztatása, kimenekítése, kitelepítése, továbbá alapvető ellátásának megszervezése területén kell kamatoztatni, hanem más védelmi feladatokban is, ezért azok újraszervezését, (felállítását), kiképzését és képességeinek növelését, vagy újak kialakítását, (pl. logisztikai képesség) célszerű szorgalmazni.

– Előtérbe került a lakosság felkészítésének feladatrendszer, de hiányoznak a végrehajtáshoz szükséges hatékony felkészítési módszerek és eljárások. Az évek óta tartó forráshiány, valamint a felkészítendő körének passzivitása, motivátlansága visszahúzó erő, amelyen az elkövetkező években csak erők átcsoportosításával, új elvek keretek kialakításával lehet változtatni kell.

– A lakosság riasztási és tájékoztatási technikai feltételrendszerének alapját ma is a légi-riasztást szolgáló szirénarendszer képezi, melynek korszerűsítése csak részben valósult meg. Csak tovább fokozza a rendszer bizonytalan működését az a tény, hogy a lakosság nem mindenhol ismeri a különböző veszélyhelyzeti jelzéseket, nem „vevő” arra az információra, hogy mit kell tenni a különböző jelzések elhangzásakor.

– A lakosság veszélyérzetének csökkenésével, (hiányával), függ össze, hogy hazánkban nem szélesedett ki a katasztrófa-elhárítás területén az önkéntesség, ma még nem lehet a védekezés rendszerét csak erre alapozva kiépíteni és működtetni.

– Az emberek veszélyérzetének csökkenésével magyarázható az is, hogy az állampolgárok és a gazdálkodó szervezetek csak részben tesznek eleget a jogszabályokban meghatározott kötelezettségeiknek. Ezt a negatív tendenciát csak tovább fokozza, hogy vannak önkormányzatok, ahol másodlagos feladatként kezelik a rájuk háruló védelmi feladatokat.

– A polgári és katasztrófavédelmi feladatokba bevonható, megfelelő erőforrásokkal rendelkező, nagy állami vállalatok megszűntek, helyettük piacgazdasági alapon működő, kisebb képességekkel rendelkező, gazdálkodó szervezetek, cégek jöttek létre. Ezek bevonása a védelmi és katasztrófa-elhárítási feladatokba nehezebb és a katasztrófavédelem nem rendelkezik olyan anyagi erőforrásokkal, hogy részükre a szolgáltatások ellenértékét meg tudja téríteni.

A katasztrófavédelmi rendszer fentiekben ismertetett létrehozási körülményei, kialakítási elvei és működési sajátosságai részben magyarázatul szolgálnak arra, hogyan alakult ki a védekezés logisztikai (anyagi technikai) támogatásának sajátos hazai rendszere, milyen alapelvekkel és működési feltételekkel kellene rendelkeznie, a kárelhárítási-feladatok hatékony végrehajtása érdekében.

3. A katasztrófa logisztika fogalma, célja, alapvető területei.

A katasztrófa-elhárítás logisztikai biztosításának általános elvei és követelményei

A katasztrófák általában nem tervezhetők, a legváratlanabb időben és helyszínen következnek be, így, az ellenük való védekezés logisztikai támogatásának rendszerével szemben is sajátos követelményeket kell megfogalmazni. A katasztrófa-logisztika nem hasonlítható sem a katonai, sem a civil logisztikai rendszerekhez, azok elvei és módszerei nem vehetők át változatlan formában. Ellenben mindhárom logisztikai rendszerre igaz az 5 „M” megfeleléségi szabály, melynek betartása biztosítja, hogy a védekezéshez szükséges anyagok és technikai eszközök:

- a **m**egfelelő mennyiségben,
- a **m**egfelelő időben,
- a **m**egfelelő minőségben és
- a **m**egfelelő helyen, de
- a lehető legkisebb, **m**inimális költséggel álljanak rendelkezésre.

A katasztrófa-elhárítás feladatainak komplex logisztikai támogatása, alapvetően a védekezésben részt vevő szervezetek saját, és részben a központi ellátás rendszerén keresztül valósul meg. A katasztrófavédelem, logisztikai rendszerének sajátosságát és egyben bonyolultságát az adja, hogy a különböző szervezeti elemek eltérő logisztikai rendszereit és a központi ellátás rendszerét kell integrálnia.

3. 1. A katasztrófa-logisztika célja, fogalma, alapvető területei

- A katasztrófa-logisztika **célja**, a katasztrófák elleni védekezés feladatainak végrehajtásához szükséges erőforrások tervezése, a humán, az anyagi, a technikai, feltételek biztosítása, valamint a felhasználás szervezése, koordinálása a megelőzés, a védekezés és a helyreállítás során.
- A katasztrófa logisztika **fogalma**: Mindazon tervezési, szervezési, koordinálási és gazdálkodási tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófák elleni hatékony védekezés érdekében, a szükséges és elégséges logisztikai feltételek, az anyagi- technikai és különleges erőforrások biztosítása, valamint optimális felhasználása céljából kerülnek végrehajtásra.
- A katasztrófa logisztika **alapvető területei**:
 - *Ellátás*: Célja, a mentőerők, a mentésben érintett szervek szervezetek és intézmények állományának, valamint a kimenekített lakosság, elhelyezési, ellátási feltételeinek, megszervezése és biztosítása, az ezzel kapcsolatos feladatok végrehajtása.
 - *Anyagi biztosítás*: Célja, a mentőerők, a mentésben résztvevő szervek szervezetek, valamint az érintett lakosság részére mentesítő, vegyvédelmi, ruházati anyagok és felszerelések, iparcikkek, ételmezési, híradó valamint üzem- és kenőanyagok biztosítása, az ezzel összefüggő ellátási, szállítási feladatok megszervezése.
 - *Technikai biztosítás és javítás*: Célja, a mentőerők részére a szükséges technikai eszközök biztosítása, és működőképes állapotban tartása.
 - *Szállítás*: Célja, a mentőerők, a mentésben résztvevő szervezetek, valamint a lakosság kimenekítéséhez, ellátásához, a mentéshez, és a kárfelszámoláshoz szükséges anyagok, eszközök és technikai felszerelések biztosításával kapcsolatos szállítási feladatok végrehajtása.
 - *Raktározás*: Célja, a katasztrófa-elhárításhoz szükséges felszerelések, anyagok, eszközök készletezése és tárolása, a hazai és külföldi segélyszállítmányok fogadása, szétosztásra történő előkészítése.
 - *Gazdálkodás*: Célja, a katasztrófák elleni védekezés logisztikai támogatásának megvalósításához szükséges költségvetés és erőforrások tervezése, célirányos, és költség-hatékony beszerzések, készletezések, végrehajtása, a pályázati, a támogatási és a gazdálkodási tevékenységgel kapcsolatos elvek, követelmények meghatározása, az anyagi felelősség érvényesítése.
 - *Egészségügyi biztosítás*: Célja, a katasztrófa logisztika rendszerében megteremteni a sérültek, a veszélyeztetett lakosság és a mentésben résztvevő szervezetek állománya egészségügyi ellátásának és biztosításának feltételrendszerét.
 - *Adományok és segélyszállítmányok kezelése*: Célja, a mentéshez és a károk enyhítésére érkezett külföldi és hazai segélyszállítmányok, adományok, fogadása, nyilvántartása, kezelése, a szétosztás szervezése és koordinálása.

3. 2. A katasztrófa-elhárítás logisztikai támogatásának elvei és követelményei

A katasztrófák természetéből következik, hogy az ellenük való védekezés és annak logisztikai feltétele nehezen tervezhető. Ezért úgy kell a katasztrófa-elhárítás logisztikai támogatási rendszerét kialakítani, hogy az legyen kellően rugalmas, költség-hatékony, megbízhatóan működjön a megelőzés, az elhárítás és a helyreállítás időszakában, valamint a védekezésben résztvevő összes szervezet részére a szükséges támogatást és feltételeket úgy biztosítsa, hogy az legyen összhangban a védekezés központ célkitűzéseivel, elvárásaival.

A kialakítás során az alábbi elveket és követelményeket kell szem előtt tartani.

A katasztrófa-elhárítás logisztikai támogatásának elvei

- A katasztrófák elleni hatékony védekezés és a túlélés feltételeit már a felkészülés időszakában meg kell teremteni.
- A védekezéshez szükséges anyagi-technikai feltételek kialakítása, legyen arányban a veszélyeztetettség mértékével, biztosítsa az erőforrások hatékony felhasználását.
- Teremtse összhangot az állami erőforrások, a jogszabályi kötelezettség alapján a gazdálkodó és más szervek, szervezetek teherviselése, valamint az állampolgárok általi, továbbá hazai és külföldi önkéntes felajánlások között.
- Legyen átfogó, komplex, tegye lehetővé a rugalmas alkalmazást katasztrófák és fegyveres összeütközések esetén egyaránt.
- Illeszkedjen a honvédelem rendszeréhez, legyen összhangban az ország teherbíró képességével.

A katasztrófa-elhárítás logisztikai támogatásának követelményei

- *Rendelkezzen megfelelő integráló képességgel.* A katasztrófa-elhárítási feladatok végrehajtásában résztvevő szervek és szervezetek a védekezés során alapvetően és elsősorban a saját logisztikai rendszerükre támaszkodnak. A mentés, anyagi-technikai igényeit biztosító, hatékony, célirányos és kiegyenlített színvonalú, logisztikai támogatás kialakítása érdekében, ezeket az eltérő típusú logisztikai rendszereket, úgy kell össze fogni és egy közös rendszerbe integrálni, hogy az önállóságuk megtartása mellett feleljenek meg a központi logisztikai elvárásoknak és követelményeknek.
- *Legyen minden helyzetben megbízható és működőképes.* A rendszer kialakítása során törekedni kell arra, hogy a mentés teljes időtartama alatt megbízhatóan működjön, függetlenül a katasztrófák és a veszélyek típusaitól.
- *A rendszer biztosítsa a megfelelő gyorsaságot és rugalmasságot.* Legyen képes arra, hogy a mentés során, a térben és időben változó anyagi-technikai igényeket, rövid idő alatt, megfelelő rugalmassággal elégítse ki.

– *Rendelkezzen megfelelő együttműködési képességgel.* A rendszert úgy kell kialakítani, hogy a mentési feladatok végrehajtásában résztvevő szervezetek saját logisztikai rendszereinek összehangolása mellett, legyen képes minden olyan szervezet és gazdálkodó egység logisztikai szervezeteivel együttműködni, amelyek hozzájárulhatnak a hatékony védekezéshez.

– *A rendszer legyen költséghatékony, fenntartható és finanszírozható.* A rendelkezésre álló szűkös erőforrások és a védelmi szervezetek alulfinanszírozottsága miatt, a logisztikai rendszer működtetése legyen költséghatékony és finanszírozható. Fenntartása és működtetése biztosítsa a katasztrófa-elhárítás logisztikai támogatásának gazdaságos és hatékony végrehajtását.

– *Tegye lehetővé a logisztikai folyamatok tervezhetőségét, biztosítsa a végrehajtás kiszámíthatóságát.* A katasztrófák bekövetkezése és a védekezési feladatok kiszámíthatatlansága és bizonytalansága miatt, a mentés logisztikai támogatásának rendszerét, a készletképzés elveit és módszereit úgy kell kialakítani, hogy az ellátás folyamata tervezhető legyen, továbbá valósuljon meg a védekezés anyagi-technikai biztosításának kiszámíthatósága.

4. A hazai katasztrófavédelem logisztikai rendszerének működési sajátosságai

A szakemberek szerint, hazánk, a katasztrófák által, a közepesen veszélyeztetett országok közzé sorolható. Ezzel magyarázható, hogy a döntéshozók az egységes katasztrófavédelem és a hozzá tartozó logisztikai rendszer kialakítása során, – az árvizek kivételével – nagy területet és tömegeket érintő katasztrófákkal nem számoltak. Részben ezzel függ össze az is, hogy *nincs fókuszban a polgári védelem más feladatokra kialakított logisztikai képessége*, valamint az önkéntesség adta lehetőségek kihasználása.

A polgári védelem alapvető feladata a rendszerváltás előtt az volt, hogy biztosítsa a lakosság és az anyagi javak teljes körű védelmét hagyományos, vagy tömegpusztító fegyverekkel végrehajtott támadások esetén. Ehhez megfelelő szervezetekkel, technikai eszközökkel és anyagi készletekkel rendelkeztek. A rendszerváltás után a polgári védelem feladatrendszerén belül a „katasztrófavédelmi” feladatok kerültek előtérbe, de ezt nem minden településen követte a polgári védelmi szervezetek fejlesztése, az új elvárásoknak megfelelő átalakítása, a személyi állomány felkészítése és a megfelelő anyagi-technikai készletek kialakítása. Különösen igaz ez az „ellátó” és a „szállító” szervezetekre, amelyek alaprendeltetése, minősített időszakokban és katasztrófák esetén, a védekezéshez szükséges, valamint a lakosság és az anyagi javak védelmével kapcsolatos szállítási, anyagi-technikai feltételek biztosítása, a hatékony védekezést segítő logisztikai feladatok megszervezése, koordinálása és végrehajtása. Mindezek okainak vizsgálata, a lehetséges megoldások számbavétele meghaladja e tanulmány kereteit.

A hazai katasztrófavédelem logisztikai rendszerének működési sajátosságai

Hazánk katasztrófavédelemi logisztikai rendszerének alapvető működési sajátosságai és a fejlesztés lehetőségei – figyelemmel a hazai katasztrófavédelem kialakításának céljaira és követelményeire – az alábbiak szerint foglalhatóak össze:

- A hosszú készenléti idő és a beosztott állomány igénybevételének bizonytalansága miatt a polgári védelmi kötelezettség alapján létrehozott mentőszervezetek alkalmazására, elsősorban a lakosság, riasztása, tájékoztatása, kimenekítése, kitelepítése, valamint alapvető ellátásának megszervezése területén kerül sor. A mentés és kárelhárítás feladatainak logisztikai támogatása területén a polgári védelmi szervezetekkel nem kevés helyen számolnak.

- A védekezés az elsődleges beavatkozó szervezetek alkalmazására és fejlesztésére épül. Ezek a szervezetek saját logisztikai és műszaki támogató rendszerükön keresztül önállóan, vagy másokkal együttműködve oldják meg feladataikat. A beavatkozás időtartama csak néhány óra és tevékenységük viszonylag kis területre koncentrálódik.

- A mentésben résztvevő szervezetek eltérő logisztikai rendszerei, anyagi-technikai készletei és gazdálkodási szabályzói miatt nehéz megvalósítani az erők központi igény szerinti koncentrációját és az anyagi-technikai ellátás megfelelő színvonalú kialakítását. (Ezek az anomáliák jól érzékelhetők az árvízi védekezés területén.)

- A védekezés kormányzati szintű koordinációját a Kormányközi Koordinációs Bizottság (KKB) látja el, a napjainkban fellépő logisztikai támogatás feladatai azonban még alulszabályozottak. Helyi és területi szinten sincs olyan irányító szerv, vagy szervezet, aki ilyen hatás- és jogkörrel rendelkezne.

- Nincs egységes elveket és követelményeket kell alkalmazni a védekezéshez szükséges mentő és mentesítő anyagok, felszerelések, védőeszközök, technikai berendezések, műszaki eszközök készletezésére és raktározására, valamint központi nyilvántartására vonatkozóan, amelyet a védekezésben résztvevő szervezeteknek kötelezően be kellene tartani.

- Törekedni kell arra, hogy a hazai és külföldi segélyek fogadása és raktározása a helyi szinteken is egységes elvek szerint valósuljon meg, koordinálását olyan szerv végezze, amely megfelelő hatás- és jogkörrel rendelkezik azok célirányos és hatékony szétosztására, felhasználására.

- Ki kell alakítani azt a feltételrendszert, amely lehetővé teszi, hogy a jövőben növekedjen az önkéntes mentőszervezetek szerepvállalása a megelőzési, a védekezési, valamint a helyreállítási feladatokban. A jelenlegi, helyi kezdeményezéseket tovább kell fejleszteni úgy, hogy az önkéntes szervezetek tevékenysége legyen összefogott, koordinált és kapjanak megfelelő társadalmi nyilvánosságot.

- A hazai egységes katasztrófavédelmi rendszer piacgazdasági viszonyok közti működésre lett kialakítva, de a szűkös központi költségvetés miatt az erőforrások tervezése, a védekezésbe bevont erők költségeinek megtérítése, valamint a védekezésre elkülönített források (vis major) felhasználása területén gyakran adódnak problémák és anomáliák.

– Nagy tömegeket érintő és hosszantartó mentési munkák esetén a jelenlegi rendszer csak korlátozottan alkalmas a hatékony védekezésre, melynek alapvető oka a forráshiány, az önkéntesség alacsony színvonala, a védekezés logisztikai feltételeinek és szervezeti kereteinek hiányosságai, valamint az, hogy az elsődleges beavatkozó szervezetek prioritizálása mellett a polgári védelem rendszerében rejlő lehetőségek kiaknázatlanok.

– A katasztrófák elleni védekezés egyik fontos eszköze lehetne a lakosságfelkészítés, amelynek a jelenlegitől eredményesebb végrehajtása csak akkor valósítható meg, ha a szükséges anyagi és technikai feltételeit megteremtjük.

5. Összegzés

A hazai katasztrófavédelmi rendszer, a döntéshozók szándékának megfelelően, a kitűzött céloknak alapvetően eleget tesz. Teendők vannak még a polgári védelem vonatkozásában, amely hatással van a katasztrófavédelem logisztikai rendszerének kialakítására és működésére is. A jelenlegi gyakorlat a mentés és kárelhárítás feladatainak logisztikai támogatása területén a polgári védelmi szervezetekkel kevésbé számol, a védekezés sikerét, az elsődleges beavatkozó szervezetek alkalmazásában és fejlesztésében látja.

A mentésben résztvevő szervezetek önálló, de egymástól eltérő logisztikai rendszerei, anyagi-technikai készletei és gazdálkodási szabályzói miatt nehéz megvalósítani az erők központi igény szerinti koncentrációját és az anyagi-technikai ellátás megfelelő színvonalú kialakítását. Ezekkel a problémákkal gyakran találkozunk, az árvízi védekezés és az időben elhúzódó mentési munkák során.

Nagy kiterjedésű és időben elhúzódó védekezés esetén a különböző védelmi rendszerek csak korlátozottan alkalmasak a hatékony védekezésre, melynek oka a katasztrófa-elhárítás logisztikai feltételeinek és szervezeti kereteinek problematikája, valamint a polgári védelem rendszerében rejlő lehetőségek kiaknázatlansága is.

A katasztrófa-logisztika területeinek kutatása, elméleti és gyakorlati kereteinek kialakítása, és a kutatások eredményeinek átültetése a gyakorlatba még fehér folt a védelmi palettán. Megvalósítása a jövő feladata. Fontos szerepe és felelőssége lesz ebben a szakembereknek és a tudományos kutatóknak egyaránt. Gondoljunk együtt!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Árvíz 2006. Honvédelmi Minisztérium kiadványa 2006. 10. oldal.
- [2] A polgári védelmi mentőerők tevékenységének anyagi-technikai biztosítása. Polgári Védelem Országos Parancsnokság kiadványa. 1987. Budapest.
- [3] Katasztrófavédelem-2006. OKF kiadványa 2007. 82., 87., 142. oldalak.
- [4] Polgári védelmi vezetőképzési és szakkiképzési segédlet II. Jász-Nagykun-Szolnok megyei Polgári Védelmi Szövetség, 2003. Szolnok.
- [5] A.T.Altunyin: Katasztrófák elleni harc. Zrínyi Katonai Kiadó, 1983. Budapest, ISBN: 963 326 133 3
- [6] Dr. Szabó Sándor – Dr. Kovács Tibor – Dr. Kovács Zoltán: Korszerű műszaki technikai eszközök II., Bolyai Szemle 2007. 2. szám 226. oldal.
- [7] <http://abbcenter.com/index.php?t=katasztrofak&id=35174&cim=1>. 2008.04.20.
- [8] <http://www.origo.hu/i/0702/20070226vonatbale.jpg>. 2880.04.18.
- [9] <http://www.reak.bme.hu/csernobil/>, Hogyan történt a baleset? Szatmáry Zoltán BME NTI 2008.04.15.
- [10] www.haon.hu/resource.aspx/ResourceID/sajat. 2008.04.18.
- [11] www.steszab.hu/images/fooldal.jpg. 2008.04.20. ■